

ЮСУФ ХОС ҲОЖИБ БИЛАН ТИЛЛАШГАН ОЛИМ

Хар дом қўлимга ўн биринчи асрнинг буюк ёдгорлиги «Қутадағу билик»ни олар эканман, кўз ўнгимга вазмин, билимдон, камтарин устоз Каюм Каримов келаверади. Тўққиз юз йил илгари яратилган ушбу ёдгорлиқни синчиклаб ўқиб, ундаги ҳар бир сўз маъносини аниқлаб, дostonнинг бугунги кун ўқувчиси учун изоҳли таржимасини яратганига қойил қоламан. Олим ҳар бир байтни изоҳлар экан, аввал ундаги ҳар бир сўз маъносини қадимги ёдгорликлардан, туркий халқлар луғатларидан, шеваардан излаб қанчалик машаққат чекканини кўз олдимга келтирарди. Бу айтишга осон. Аслида олти ярим минг байтни изоҳлаш сермашаққат иш. Бир мисол. Қуйидаги байтда ишлатилган сўзларнинг кўли бугунги кун ўқувчиси учун тушунарсиз. Бинобарин, байтнинг умумий маъносини номазлум:

Кўнилик узала кесармен ишиг,
Адирмасма бегсиг йа кулсиг кишиг
Каюм ака номаълум сўзларни луғатдан, шевадан, қадимги ёдгорликлардан ахтариб байтни бугунги кун ўқувчиси-га қуйидагича содда, раван изоҳлаб берган:

Ишни адолат юзасидан ҳал қиламан,
Бег ёки қўл кишиларни фарқлаб ўтирмайман
Ушбу байтни шунчалик содда, раван изоҳлаш олимдан қанча вақт, қанча билим талаб қилганлиги фақат шу соҳадаги мутахассисларгагина маълум. Каюм ака дostonни насрий таржимасини яратиб жараёнда жуда кўп адаблар билан танишди, кўп олимлар билан суҳбатлашди, устозини аллома Солиқ Муталлибов билан маслаҳатлашди. Уни

бундай машаққатли ишни амалга оширишида форс тилини мукаммал билиши, араб тилидан яхши хабардорлиги, туркий тилларни чўқур билиши, Урхун-Энасой тош битикларини бемалол ўқий олиши катта ёрдам берди. Олим «Қутадағу билик» устида қадрийиб йиғирма йил ишлади, илмий фаолиятининг энг сермахсул йилларини уни ўрганишга бағишлади. Асарни ҳар учала: Қоҳира, Вена, Наманган нухсаларини синчиклаб ўрганиб, уларнинг қайси ёзувдагиси биринчи ёзилганлигини аниқлашга ҳаракат қилди. Ва ниҳоят қуйидаги муаммо туфайли:

Бек оти билик бирла беклик турур,
Билик лом кетса бек оти қолур
яъни: **Бек билимни бўлиши керак.**
Агар билими бўлмаса бек бўла олмайд.

Асар дастлаб араб ёзувида битилганлигини аниқлади ва жуда кўпдан бери мунозара бўлиб келаётган муаммага чек қўйди. Бу илмда ангиллик эди. Каюм ака 1971 йили «Фан» нашриётида «Қутадағу билик»ни тўла нашр қилган, китоб тез тарқалиб кетди. Чунки олим бу асарни чол қилишдан аввал ўзидан олдинги нашрларга танқидий ёндошиб, кейинги йиллар туркуносуллик фани ютуқлари асосида дostonни насрий баёнига кўп янгиликлар киритган эди. У энг йўл хисобланган турк олими Рашид Раҳмати Арат таржимасига анча тўзатишлар киритди. Юқори илмий савияда баҳарилган бу иш жамоатчилик томонидан муносиб баҳоланиб, бир йилдан сўнг иккинчи марта босилиб чиқди.

Ноширликда камдан-кам учрайдиган бу ҳодисани Каюм

ака ишига берилган юксак баҳо деб тушуноқ керак.

Олим «Қутадағу билик» бўйича қилинган ишларини давом эттириб 1976 йили «Илк бадий дoston» монографиясини яратди. Бу асариди у дoston ҳақида батафсил маълумот бериб, унинг бадий хусусиятларини очишга ҳаракат қилган. Олим шоир-табиат бўлганлигидан ушбу рисолада байтларни шеърый таржимада беради:

Буларда баса қалди буднинг қара,
Буларни тўру бирла эдгу кўра
яъни:
Булардан бўлакдур авомни билиш,
Уларни адолат-ла қил парварниш
Яна бир мисол:
Юзи кўрки қулма,
Қилинч эзгу қул,
Қилинч эзгу бўлса, тугал бўлга ул
яъни:
Гўзал юзга учма, гўзал феъллини топ,
Гўзал феълли бўлса ўша сенга бол

Олимнинг «Қутадағу билик» бўйича қилган ишлари туркий халқлар олимлари томонидан юқори баҳоланди. Туркий халқлар бу ёдгорлик туфайли ўз адабиётларини чўқур ўрганиш имкониятига эга бўлдилар. Дostonнинг насрий баёни қанчадан-қанча тадқиқотлар асосида диссертациялар ёкланди, монография ва мақолалар ёзилди. Олим «Қутадағу билик» дан ташқари ўзбек тили тарихи бўйича қатор асарлар яратиб, ўзбек филологиясига муносиб хисса қўшди. Каюм ака илмга фидойилик билан хизмат қилишдан ташқари, бағри кенглик қилиб ўзоқ-ўзоқ вилоятлардан илм қилиш орзусида

Эргаш УМАРОВ

Хулқимиз тўлқинлари

«ҲЕЧ ҚЎРҚМАЙДИ-Я, АЗАМАТ!»

лар. Ҳар нима бўлса ҳам шахо бойиса, рўшнолик кўрса — ўша бахт, деб тушунадилар. Бундай рўшнолик бошқаларни талаш, жамият бойликларини қаламушдек кемириш ҳисобига бўлмаслиги кераклигига эса эътибор қаратмайдилар. Шуниси ачинарлики, одоби йўқолиб, нафси туғенга келиб бораётганларни инсофга қақирсанг, устингиздан тўғридан-тўғри қуладилар. Сизнинг бу галингиз, бу тўғрилигингиз билан ҳеч қачон бирингиз икки бўлмайди, э домла, дейдилар. Мана, кўрдингизми, хайқимаслиқнинг фалсафасини? Ўласанми, қолсанми денг, ўқур юртларида ҳам «...барибир қўйиб берасан ўша баҳони, ўзинг қўйиб бермасанг, бошқасига қўйдириб беришади, ё мажбурлашади, штат қисқариши билан кўрқитишади...» деган тушунча баъзи тоифадаги талабалар ва ўқитувчилар онгига ўрнашиб бораётганини айтмайсизми? Хатто: «Мен диплом учун ўқияман, бу соҳада ишламайман», дегувчиларни ҳам учратмоқдамиз. Илгарилари бундай деб очик айтишдан тортинар эдилар. Энди эса бемалол! Шунинг натижаси эмасмикан, баъзиларнинг «ҳам ўқиш, ҳам тижорат» қилаётгани, бўш вақтини дарс тайёрлаш, билимини оширишга эмас, дарсга қатнамай шароитдан фойдаланиб пул топишга интилаётгани. Кўпинча дарсларга кирмай, қатнамай ҳам ўқишни бемалол битириб олиш мумкин бўлиб қолгани ўша «бойвачалик»дан эмасмикан. На қонунлардан, на ахлоқ-одоб мезонларидан хайқимаслик, уларни очикдан очик менсимаслик нималарга олиб бораркин, ва қаерларга?

Мен ҳисмонинг хижатдан кўрқиб эмас, балки руҳий хижатдан кўрқиб асосида шаклланадиган хайқилиш ҳисси ҳеч бир инсонни тарқ этмаслигини тилаган бўлардим. Биродарлар, келинлар ахир, бундай огрик гаплар ҳақида газета орқали фикрлашиб турайлик. Ахир улар ҳеч истисносиз барчамизнинг тақдиримизга дахлдорку!

Баҳром ТОЖИЕВ

Олақуроқ гаплар

МЎЙЛОВЛИ «ТОЙЧОК»

— Тойчоғимизни ҳадеб камситаверманг, дадаси. Мактабни битирганига эндигина беш йил бўлди. Худо хоҳласа, бу йил бирор ишининг этагидан тутар. Нима дединг, тойчоғим? Ҳа, ўзим айланай, тақа мўйловларингдан! (Мехрибон онанинг айтганлари).

«ҚУЛОК»НИНГ БАҲОСИ
«Бузуқ қулоғингизни олиб ташлаб, янгисини қўйсам, юз сўм бўлади».

(Радиомеханикнинг гапидан).

МАСТНИНГ «КОВОҒИ»
«У қип-қизил маст бўлишига қарамай, қовоқларининг ости кўм-кўк эди».

(Хавасор ҳикоясидан).

Мухтор БЕК

ҚИШЛОҚДАГИ ҚЕЧИНМАЛАР

Йўлларингда жон берай

... Тупроқ кўчаларни соғинган оёқларим она қишлоғимнинг излар тўла бағрига ўзини отади. Лабла-рим оҳиста пичирлайди: «Соғиндим!» Ариқ бўйида кўкка илтиҳоланган дарахтлар шивирлайди: «Келдингми?»

Ёраб, ҳамма нарса онамга ўхшаб кетаверади, У-з-у-у-н йўл, пахтазор, мағрур толлар, мустар мажнунга толлар.

Наҳотки ҳаммаси онам? Тахта кўприкдан ўтиб онам кўзлари жикқа ёш кела бошлайди. МЕН ЖАННАТНИ ТОПДИМ ОДАМЛАР!

Тикилиб қарайман, Д-Д-О-О-Д!!! Бўғзимга тикилиб кетади онам! Ахир қариб қолибди!

Иккинчи кун
Қўшилар келади. Бири кўзларида соғинч, бири шодлик, бири умид олиб келади. Кўзларни ўқий бошлайман, ҳаммасида бир хил ёзув: «Шаҳарда яшаш мазза».

Эй, менинг соддадилларим!

Учинчи кун
Катта супамизга қатор қилиб ўрин солинган, икки укам икки ёнимда. Кичик укам «Ёрилтош» эртагини тугатиб жим қолади. Кейин юлдузлар тўла осмондан ўтаётган самолётга қараб: — Опа, бу Хосият холам билан Ойдин холамини самолёти, ўзлари ҳайдаб юридилар, сизни ҳам самолётингиз ишга олиб борадими?, — дейди.

У ўйлайдики, ҳамма шоирларнинг ўз самолёти бор деб... Йўқ! Уларнинг қанотлари бор, укажон! Жон-жонда фазовийликка ҳукм, иноят бор! Шоирлик осмонийликдир!

Тўртинчи кун
... Онам қанчалар соғинган бўлмасин, яшамок ва тирикчилик ҳаққи учун огринибгина қўлига этакни олади: — Бошоқ теришга кетаяпман. Бу йил бугдой камроқ, болам, термасак бўлмайди. Анов кун бир халта бугдойни тозалаб тегиримонга тахлаб қўйсам, кимдир ўғирлаб кетибди,

роса бир ҳафта терган эдим. Майли бировнинг ризқи экан-да, ош бўлсин. Кўзларим олди қоронғилашиб кетади. Онамдек бағри кенглик қилолмайман.

Онамдек ҳокисор бўлсанг-чи, дунё! Онамдек беозор бўлсангиз-чи, одамлар! **Бешинчи кун**
— Шеър ёзмай қўйдингми?—дейди кўзлари тўлиб опам.

— Шеър жонимга берилган иноят ахир, у жоним билан чиқади, опа.

Охирги кун
Хайрлашув дамлари. Қўнғиллар тўла ёш. Ҳозир тўкилиб кетгудек.

— Бизни соғинаверма, Хавотир ҳам олма, — дейди онам.

У билмайдикки, мен ҳозир шу кўприкдан ўтмай туриб уни соғина бошлайман.

Мен қишлоққа соғинчлар тўла кўксим билан келиб, соғинчлар тўла кўксим билан шаҳарга қайтаман.

Гўлзама АСКАРОВА

«Ўзбекинвест» миллий суғурта компаниясининг 1997 йил 1 январ ҳолатига Умумлаштирилган Баланси

Сармоялар	
Уюшган корхоналарга киритилган сармоялар	877
Ўзга молиявий қўйилмалар	
Акциядорлик капитал	919
Даромади қатъий белгиланган давлат қиммат баҳоқоғозлар	117,
Кредит ташкилотларидаги депозитлар	14,608 134,225
Дебиторлик қарзлар:	
Бевосита суғурта фаолияти бўйича дебитор қарзлари:	
Суғурталанувчилар	112
Бошқа дебиторлар	1,436 1,548
Бошқа активлар:	
Моддий активлар	3,891
Банкдаги ва газнадаги пул маблағлари	993 4,884
Бўнак тўловлар ва олинган даромад:	
Йиғилган фоизлар	1,461
Бошқа бўнак тўловлар ва ҳисобланган даромад	100 1,561
Активлар бўйича жами	142,218
ПАССИВЛАР	минг АҚШ доллари
Капитал ва захиралар	
Устав капитали	15,497
Суғурта мақсадларига мўлжалланган захиралар	16,419
Сармоя мақсадларига мўлжалланган захиралар	80,245
Умумий захира	1,461
Тақсимланадиган захиралар	3,691
Таъсисчиларнинг маблағлари	117,313
Бошқа ҳамкорларнинг маблағлари	20,034
Суғурта захиралари:	
Муддати тугалланмаган суғурта шартномаларнинг бадаллари бўйича захиралар	
Жами	1,431
Қайта суғурта қилиш бўйича маблағлар	(157) 1,274
Тўланмаган даъволар	
Жами	850
Қайта суғурта қилиш бўйича	

маблағлар	(680)
Бошқа қалтисликлар ва тўловлар учун захиралар:	170
Солиқ тўловлари учун захиралар	1,796 1,796
Кредитор қарзлар:	
Бошқа кредиторлар	430
Бевосита суғурта фаолияти бўйича кредиторлик қарзлари	34
Ҳамкорларга мўлжалланган фоиз тўловлари	1,100 1,564
Келгуси давр даромадлари	67
Пассивлар бўйича жами	142,218
Компаниянинг 1996 йил бўйича фойда ва зарарлар тўғрисидаги ҳисоботи	
Суғурта операциялари асосий фаолият	минг АҚШ доллари
Ҳисобга олинган умумий суғурта бадаллари	3,703.00
Қайта суғурталаш бўйича тўланган бадаллар	(367.00)
Соф суғурта бадаллари	3,336.00
Ишлаб топилмаган суғурта бадаллари бўйича соф захирадаги ўзгариш	(368.00)
Суғурта операцияларидан тушган даромадларнинг жами	2,968.00
Суғурта фаолиятидан кўрилган зарар	(53.00)
Суғуртага оид бўлмаган ҳисобот:	
Суғурта операцияларидан кўрилган зарар	(53.00)
Сармоялардан олинган даромад	17,653.00
Сармоялардан олинган даромаднинг ўзлаштирилмаган қисми	16.00
Солиқ тўлангунга қадар асосий фаолиятдан олинган фойда	17,616.00
Даромад солиғи ва соф молиявий мавқеи бўйича зарар	(12.882.00)
Ҳисобот давридаги тақсимланмаган фойда	4,734.00
Ўзбекинвест экспорт-импорт миллий суғурта компанияси баланси, чиқим ва даромад ҳисоботи COOPERS & LYBRAND халқаро аудиторлик фирмаси томонидан 08.05.97 йилда тасдиқланган.	

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1997 йил. 3 июн

22 (103)-сон

ПАРТИЯНИНГ НАМОЁН БЎЛИШИ

1995 йил 3 июнда ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ ДЕМОКРАТИК ПАРТИЯСИ ТАШКИЛ ТОПДИ

Бугун 3 июн. Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ташкил топганига рота икки йил бўлди. Ташкил топилган партия саъй-ҳаракати билан, узиёли партия сифатида майдонга чиқди. Миллий тараққиётнинг ҳар қандай даврида, ҳар қандай давлатда ва ҳар қандай миллат тақдирини доим муҳим ва ҳеч қачон эскирмайдиган, кун тартибидан тушмайдиган етти ғоясини ўз Дастури ва ўз иш фаолиятининг ўзагига қўйди.

Биз шу ўтган икки йил ичида ҳар қандай миллий тикланиш — қадриятларни тиклашдан бошланганини аниқлаб етдик. Қадриятларнинг тикланиши инсон боласининг ўз-ўзини аниқлаш, ўз-ўзини тарбия қилиш, ўз-ўзини партиянинг Дастурида кўрсатилганидек, «замон киши» сифатида қамолга етказиш билан ҳамбарчас боғланиб кетган экан. Биз маънавий-маърифий, ҳуқуқий маданият халқимиз он-ғиға чўқур кириб бориши ва ўрнашганини орзу қиламиз. Маънавий-маданий қадриятлар сиёсий қадриятлардан алоҳида ҳолдаги бир нарсалар эмас. Мустақиллик — миллий тараққиётнинг сиёсий қадрият эканлигини ҳеч ким инкор этмайди. Мустақиллик ҳудди демократия, инсон ҳуқуқлари, эркинликларни сингари қадриятларнинг қадрияти. Ва бошқа барча қадриятлар улардан ўсиб чиқади, улар заминда томир отади, мустақиллик билан. Шунинг учун ҳам маънавий маданият сиёсий маданиятнинг ажралмас белгиси, балки унинг ёрқин бир сифат қўрсаткичидир. Шунинг учун ахлоқий бутунлик та-

лаби билан чиққанда, бунда сиёсий бутунлик талабини ҳам кўзда тутиш керак. Булар бири иккинчисидан ажралган ҳолда ривожлана олмайди. Уларнинг бирини иккинчисидан ажратиш доим у ёки бу тарздаги кем-тикланиш келтириб чиқаради. Тўлақонли маънавият фақат сиёсий маданият билангина тўлақонлидир.

Бизнинг миллий тикланиш партиямиз бир йиллик ёки икки йиллик йўлга чиққан эмас. Биз ўзоқ йўлга отланганимиз. Ўзоқ йилларга отланганимиз. Бизнинг ғояларимизда мана шу ўзоқ йўлларга етadиган сиёсий-маърифий, маънавий озурка бор.

Европа бугун машҳур Маршалл йўлининг эллик йиллигини буюк тантаналар билан нишонлаётти. Иккинчи жаҳон урушидан култепаларга айланиб чиққан Европани Маршалл Режиси асосида қайта тиклаш бошланган ва АҚШ бу режани амалга ошириш учун неча-неча миллиардлаб маблағлар ажратган, Европа уларни ишонинг кўзини билиб сарфлаган ва орадан кўп ўтмаёқ бу режа Европа халқлари ҳаётида буюк фаровонлик самараларини берган эди. Одамлар ҳали ҳалигача эслайдилар. Сталин замонларида собиқ совет матбуоти Маршалл планини ҳақиқат масхараб чиқар эди. Кесатар эди. Маршалл планни устидан кулар эди. Лекин халққа бу планининг моҳияти ўзи нимадан иборат, у Европа халқларига нима беришти — ҳеч қачон ту-

шунтириб ўтирилмасди. Ўзларини бир нарсанинг устидан кулсалар, масхарагалар шу билан гўё ўша нарса батамом йўқ бўлиб кетадигандек тутардилар. Бешйилликлар режалари билан Маршалл режаси ўртасида мислсиз рақобат ҳамда мусобақа давом этди. Совет Маршалл устидан кулишни бас қилмади. Европа ҳам Маршалл режаси билан яшаш ишлардан бўш келмади. Бу мусобақа ва рақобатнинг оқибати бугун бутун дунёга яхши маълум. Европа тараққиётнинг буюк чўққиларига кўтарилиб борди. Россия эса ҳамон ҳеч қандай қароғи бўлмади қолган оғир танқидларни ишлаб чиқаради. Ер юзиде ҳамма нарса равшан бўлиб қолди. Энди бу оғир танқидлар билан қайси ерларни ҳам ишғол қилиш мумкин?

Ва ким бунга йўл қўяди? Маршалл устидан кулиш билан «совуқ уруш» бошланган эди. Баъзи оқил кишилар иккинчи жаҳон урушидан кейин ўтган эллик йил ичида бир неча «совуқ урушлар» бўлиб деб айтадилар. Ва бу «совуқ урушлар» Фарб олами — унинг иқтисоди, сиёсий-маданий фикри, яшаш тарзи, тарбия тизимларининг тўла ғалабаси билан тугамоқда. Баъзи шарҳловчилар жаноб Елсининг Шиммийол Атлантика иттифоқи билан тузган Шартнома-сини Россия учун ана шу «совуқ уруш»нинг тугаши деб баҳоламоқдалар. Россия бу «совуқ уруш»да ҳеч нарса ютгани йўқ. Аксинча, Шарқий Европа

мамлакатлари ундан ўзларини зўр бериб четга олиб, ҳаммалари барабар Европа, Фарбий Европа сари интила бошладилар. Тарих уларга оғир сабоқлар берди ва улар бу сабоқлардан жиддий ҳулосалар чиқариб олдилар. Россиянинг тақдирини ўзи унинг янги демократик дунёда ўзини эндиликда қандай намоён қилишига боғлиқ бўлиб қолди. Келажак замон, келажак эллик йил Европага, Фарбга интилиш замони бўлади. Чунки Фарб миллий тараққиётнинг йўллариини теранроқ ишлаб чиқди ва бу йўлда салмоқли ижтимоий, иқтисодий натижаларга эришди. Янги мустақил миллий давлатлар учун Фарб ва Европанинг фаровонлик тажрибалари, мактаблари беҳад муҳим аҳамият касб этади.

Моддий баҳадорлик инсон боласи қаерда яшамасин, жуда кучли таъсир қўядиган эга. Кейинги йиллар ичида ҳаммамиз шу оддийгина «КЕИС» ва шу оддийгина «ТИКО», «НЕКСИЯ» нима эканлигини кўз ўнгимизда қўриб туришимизга. Бу янгиликлар ҳаётимизга шиддат билан кириб келмоқда. Техника юксак даражада фаровонлик яратишга қодир эканлигини ҳар биримиз кўрмоқдамиз. Баъзан миллий тикланишнинг сиёсий-маърифий ғоялари ҳам ҳаётимизга шундай шиддат билан кириб бораётиди, деб орзу қиламиз. Ҳар қалай, сиёсий фикрининг ўсиши ва ҳаракати илмий-техник фикрини ўсиши ва тараққиёти билан орқада қолмаслиги керак.

Иброҳим ҒАҒУРОВ

ҒАЛЛАКОРЛАРНИНГ МАҚСАДИ — ТИНЧЛИК, ОСОЙИШТАЛИК

Уруш йилларида кишлоғимиздан бир аёл тўрт дона бўғдой бошоғи ўғирлагани учун етти йилга қамалиб кетган экан. «Одамларнинг қорни оч бўлса, ҳеч нарсадан қайтмайди» бўлиб қолар экан, — дея ўша йилларни эсларди буюм. — Уйида боласи нон деб турса, қандай чидайди, ахир, ота-она. Шундай пайтда инсон бир бурда нон учун ҳар қандай жirkanч ишни қилишга ҳам тайёр бўларкан. Буюм бу гапни ҳар тақдорда «Очарчиликни кўз қўрқиб, сизлар кўрманглар», деб дуо қиларди. Яратганга шукур, ўша ниятлари ижоб бўлди. Бизнинг авлод нонга орзу бўлмай яшаётгани. Яна бизга мамлакатимиз истиклолини кўриш ҳам насиб этди. Эндиги

вазифа, Президентимиз таъкидлаганидек, ғалла мустақиллигига эришишдир. Нони бор одамнинг кўнгли тўқ бўлади. Кўнгли тўқ одамлардан виждонсизлар, сотқинлар чиқмайди. Улар Ватанининг, юртининг ҳақиқий фидойилари бўладилар. Сўнгги йилларда мамлакатимизда ғалла мустақиллигига эришиш йўлида жуда улкан ишлар амалга оширилмоқда. Пахта монополиясига барҳам берилади, ғаллазорлар кенгайтирилади. Четдан сара уруғлар келтирилади. Илгари республикада асосан Россияда ишлаб чиқарилган комбайнлар билан ғалла ўриб олинарди. Ўтган йилдан бошлаб эса ғаллазорларимизда Америка Қўшма Штатларини-

нг «Кейс» комбайнлари пайдо бўлди. Бу комбайнларнинг иш унумдорлиги юқори бўлиши билан бирга, механизатор учун жуда қулайдир. Комбайн кабиниси юз фоиз компютерлашган. Бу йилги кўклам ғалла учун қулай келди. Баҳорнинг серёғин бўлиши, айниқса лалми ерларда мўл ғалла ҳосили етиштирилишига замин яратди. Бугун эса республикаимизнинг жанубий вилоятларида ғалла ўримиға киришилди. Демак, деҳқон учун

ғалвини сувдан кўтарадиган пайт бошланди. Қанча кўп ҳосил олсак, мустақиллигимиз шунча мустаҳкамланади. Қанча кўп ғалла етиштирсак, юртимизда шунча арзончилик, фаровонлик бўлади. Чунки ҳамма нарсанинг баҳоси ноннинг баҳосига қараб белгиланади. Бунга ғаллакор яхши тушунади. Шунинг учун ҳам у бугун далада яхши ният билан меҳнат қилмоқда. Мақсади битта: шу юртда тинчлик, osoйишталик, фаровонлик бўлсин!

Б. УММАТОВ

ҲАМИША БОР БЎЛ, ЭЗГУЛИК!

Ўтган ҳафта мустақил мамлакатимиз ҳаётида муҳим воқеа ҳисобланган XII Тошкент Халқаро кинофестивали ниҳоясига етди. Дунёнинг турли қитъаларидан, аниқроқ, 32 давлат ва 8 та халқаро ташкилот номидан келган киноижодкорлар, маданият ва санъат намояндлари саккиз кун мобайнида ўзбек диёрида бир-бирлари билан дийдорлашдилар, ўзаро ижодий мулоқотда бўлиб, таъриб алмашдилар, келгуси режаларини ўртоқлашдилар. Айни чоғда, кўҳна ва навқирон Тошкент, Самарканд каби шаҳар-

ларимизни зиёрат қилиб, улар тисмолида бутун Ўзбекистонда қурилиш, ободонлаштириш, кўкламзорлаштириш, миллий ва умуминсоний қадриятларни эъзозлаш, боболар меросини қадрлаш, меҳнат ва маънавиятни улуғлаш борасида амалга оширилаётган ишларни ўз кўзлари билан кўрдилар. Айниқса, халқимизнинг очикқўнглиги, саховатпешалиги ва меҳмондўстлигига тан бердилар.

29 май куни пойтахтимиздаги Халқлар дўстлиги саройида киноанжуманининг ёпилиш маросими бўл-

ди. Унда ҳукумат вакиллари, кино байрами қатнашчилари ва меҳмонлари иштирок этдилар. Фестивал Танлов хайъати раиси, таниқли адиб Чингиз Айтматов мухташам қошонага йиғилганлар ҳузуринда танлов голибларини эълон қилди. Хайъат қарорига кўра, Бош соврин — «Олтин Ҳумо» жанубий корейлик сценарийчи ва режиссёр Пак Чул Сунинг «Алвидо, азизам» фильмига лозим кўрилди. Энг яхши аёл роли учун таъсис этилган «Олтин лола» соврини хитойлик Си Ми Чуан («Якка дарахт») ва озарбойжонлик

актриса Аян Мирқосимова («Ўзгалар вақти») берилди. Энг яхши эркак ролини ижро этгани учун россиялик Евгений Матвеев («Русчасига севиш-2») «Олтин арча» совринига лойиқ деб топилди. Қозғистонлик режиссёр Ардоқ Амиркуловга «Абай» фильмида миллий мавзунини тўғри ёритгани учун «Семур» соврини топширилди. Ўзбекистонлик режиссёр Қамара Камоловнинг «Атроф оппоқ қорға бурканди» фильмида ўйнаган илк роли учун ёш актриса Раъно Шодиева ЮНЕСКОнинг совринига сазовор бўлди. Халқаро кинофестивал хайъатининг махсус соврини — «Нексия» автомашинаси эса, ҳамюртларимиз ишлаган «Буюк Амир Темур» фильмининг суратга олишдаги операторлик санъати учун Рифкат Иброҳимовга насиб этди.

Тантанда бошқа филмлар ва киноижодкорларга ҳам турли ташкилотлар, ҳокимликлар томонидан махсус совринлар ҳамда

эсдалик совғалари тақдим этилди.

Бу сафарги кинофестивал аввалгиларидан икки жиҳати билан ажралиб турди. Биринчидан, у бошқаларнинг кўрсатмаси ва кўмағисиз ўз саъй-ҳаракатларимиз ва ўз кучимиз билан ўтказилди. Анжуман юксак даражада уюштирилганлигини кўпчилик рўй-рост эътироф этди. Иккинчидан, кинофестивал «Умуминсоний қадриятлар ва миллий тараққиёт» шиори остида бошланган эди. Чунки маданият миллати ва ирқидан қатъий назар, барча халқларни фақат эзгуликка ундайди. Умуминсоний қадриятлар эса миллий маданият сарчашмаларидан ил-

хом олади. Ўз ўрнида умуминсоний қадриятлар миллий маданият тараққиёти учун кенг йўл очиб беради. Жумладан, маданиятнинг ажралмас қисми бўлиш киносанъати ҳам фақат яхшилик учун хизмат қилади, дилларни дилларга пайванд этади. Бу оддий ҳақиқат фестивал кунлари ана бир бор амалда ўз исботини топди.

Тошкент кинофестивали ўз мавқеи ва обрў-эътиборига кўра жаҳон халқларига катта қизиқиш уйғотди.

РАҲМАТ СЕНГА, КИНО-ФЕСТИВАЛИ!

ҲАМИША БОР БЎЛ, ЭЗГУЛИК!

ЯНА ҚЎРИШГУНЧА ХАЙР, ДЎСТЛАР!

Абдунаби ХАЙДАРОВ

ва, юридик фанлари номзоди, доцент З. Иноғомжонова, Ўзбекистон халқ шоириси О. Хожиева, республика «Соғлом авлод учун» ҳамғармаси маънавият ва маърифат бўлими бошлиғи Г. Аббасовларга сўзга чиқди. Улар талабаларнинг маънавияти муаммоларига кўпроқ эътибор қаратдилар. Тўғри, Ойбарчим, Бибиноним, Нодирбағим, Қурбонжон додхо каби маърифатли, шижоатли аёлларга издо бўлишининг шарафи, ғурури ҳақида сўз айтилди.

Севимли бека, тадбирли, меҳрибон она, том маънода зиёли муаллима бўлиш талаб қизларнинг бурчи ва масъулияти эканлиги ҳақида гапирдилар.

Мунаввара Исмоилова раҳбарлик қилаётган бу билим

юртида бугун минглаб ёшларга Улмасхон Хошимова, Севара Зуфарқўжаева каби юзлаб фидойи устозлар сабоқ беради. Талабалар назарий ўқиш билан бирга амалиётни қўшиб олиб борадилар. Ўқиш давомида бошланғич синфлар ва меҳнат таълими — ўз мутахассислиги бўйича қўллаб қўргазмаларни қўриб олиш бўлиб қўйилди.

Конференция куни уларнинг кичкинтойларга ҳозирлаган совғалар кўрсатмаси ҳам ташкил этилди.

...Ёшлик — шижоатли фасл. Журъат, жасорат фасли. Унинг барча имконлари ана шу ғузл, бекторор фасилатга боғлиқ. Конференцияда бошдан-оёқ ана шу руҳ ҳокимлик қилди.

К. РАҲИМБОВЕВА

ҚЎШИҚ ТАНЛОВИ

Ўзбекистон халқ ҳофиз Маъмуржон Узоқовнинг дев эсида сеҳр бор эди, деярли эслашди кексалар. У қўшиқ бошлаши билан заллар, стадионлар, давралар бирдан тинчиб ҳамманинг вужуди қўлоққа айланган. У замонларда бугунгига ўхшаган овозни кучайтирадиган аппаратлар бўлмаган. Лекин ҳофизнинг овози ҳеч қандай аппаратларсиз ҳам ўзоқ-ўзоқларгача етиб борган.

Афсуски, сўнгги йилларда муомтоз қўшиқчилигимизга эътибор бироз су-

«МТ»: воқеалар, хабарлар

сайди. Натижада Маъмуржон Узоқов, Жўраҳон Султонов, Комилжон Отаниёзов каби етуқ санъаткорларнинг қўшиқчилиги мактаблари анъаналари унутила бошлади.

Шу йилнинг бошида «Ўзбекнаво» гастрол-концерт бирлашмаси ва Фарғона вилоят ҳокимияти ташаббуси билан бўлиб ўтган бу танловда Тошкент маданият институтини ўқувчиси Орол Мирзо Сафаров голиб деб топилди. Шунингдек, ёш хонандалар Шухрат Каюмов, Аҳмаджон Солиев, Аҳмаджон Собиров, Санобар Сатторовлар ҳам танлов лауреатлари бўлишди.

Куни кеча Марғилонда

Маъмуржон Узоқов номидаги танлов якунланди. «Ўзбекнаво» гастрол-концерт бирлашмаси ва Фарғона вилоят ҳокимияти ташаббуси билан бўлиб ўтган бу танловда Тошкент маданият институтини ўқувчиси Орол Мирзо Сафаров голиб деб топилди. Шунингдек, ёш хонандалар Шухрат Каюмов, Аҳмаджон Солиев, Аҳмаджон Собиров, Санобар Сатторовлар ҳам танлов лауреатлари бўлишди.

ЎШЛИКНИНГ ЎЗИ ИМКОН

Бугун айтаётган ҳар бир сўзимиз, ташлаётган қадамимиз, хатти-ҳаракатимизнинг барчаси мустақил тузум руҳиятимизга солган қўлиқ кишанларидан зингидан буткул халос бўлиш учун излаётган имконларимиздир. Ўзимизни ўнгламоқ, миллий сифатида тикланиш мақсадидаги интилишларимиздир.

1-сонли Тошкент педагогика билим юртида «Давлат, оила, жамият» — ёшлик тарбияси муаммолари» мавзусида ўтказилган конференция ҳам айнан шу ниятда ташкил этилган.

Конференцияда педагогика билим юрти она тили ва адабиёт ўқитувчиси Т. Умрзоқо-

Давоми иккинчи бетда

Ёшларнинг ҳуқуқ таълими тўғрисида гапиришдан аввал умуман мустақиллик шартларида таълим-тарбия муаммолари ҳақида ўйлашга тўри келади. Республикамизда таълимнинг умумий аҳолини Президентимиз Олий Мажлисининг тўртинчи сессиясида ва кейинги чиқишларида ҳаққоний таърифлаб берди. «Миллий тикланиш мафқурасига ва умумбашари қадриятларини ўрганишга асосланиш зарур бўлган таълим-тарбия, унинг янгича мазмуни тўғ-

Таълимнинг сифати пастиги ҳали ҳолва. Ўсимирлар ўз муаллимларининг ўқушунликлги асосларига иккинчи даражали, нозар фан деб қарашларига ўраниб қолган. Муаллимлар ўқувчилари Пифагор теоремасини билишмас, мактабдан чиқармайдилар, аммо ўқувкий билимларни билмасалар, бунга панжа орасидан қарайдилар.

Бундай аҳволнинг оқибатлари маълум: 1994 йилда бир неча юздан зиёд ўсмирлар жиноий жавоб-

ланган муассасалар, видеосалонлар, барлар ва дискотека каби «маданият ўчоқлари»нинг йўналиши ва ёшлар ҳаётида қандай ўрин тутаётганлиги устида жиддий бош қотириш зарур. Бунда ким қандай фойда кўраётганлигига бепарк қараб бўлмайди.

Порнографик-куркнчли филмлар ёшларнинг дийдасини қотириб, юрагини сахрога айлантириб, бефарқ, совуқ, худбин қилиб қўйиши ҳеч гап эмаслигини эътибордан қочирмайлик.

Тўғри, одамларнинг барча хатти-ҳаракатлари ҳам қонуनларда тўла ифодаси ни топиши қийин, балки мумкин бўлмаган ҳол. Масалан, ёлғончилик, игвобгарлик, ғийбат қилиш, камситиш каби иллатларни кўпчилик қатъий қоралайди. Аmmo бундай иллатларга жазо қонуnларда кўзда тутилмаган. Шунинг қилиши билан айтиш кераки, Ўзбекистон Республикасининг янги фуқаролик кодексиди инсонпарварлик ва ихтиомий адолат тамойиллари кенг ифо

ТАЪЛИМ

Ижтимоий адолатни қарор топтириш учун адолатли ва оқил қонунларни чиқаришнинг ўзи кифоя қилмайди.

Бу уяаммо тўлагичча халқимиз ва айниқса, ёшларнинг ҳуқуқий онгини, ҳуқуқий маданиятини шакллантириш билан боғлиқдир. Президентимиз ҳақоний уқтирганидек, «Ҳуқуқий маданият даражаси қабул қилинган қонунларнинг сони билан эмас, балки уларнинг бажарилиши билан белгиланиши яхши маълум. Бозор иқтисодиёти сари бораётган йўлимиз биз учун ҳуқуқий тарбия мактаби бўлмоғи даркор. Бинобарин, қонунга амал қилган ҳолда яшаб ва меҳнат қилишни ўрганишимиз, ўз ҳуқуқ ва эркинликларимизни қонун орқали ҳимоялашни, ўз мажбуриятларимизни оғишмай бошқаришни, бошқа одамларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва манфаатларига ҳурмат билан қарашни ўргати олиш лозим».

Мустақиллик шарофати билан мамлакатимизда ижтимоий адолат ва чинакам демократия тамойиллари қарор топмокда. Аммо ёшларимиз бу маънавий ва ҳуқуқий қадриятлардан фойдаланишни ўрганиши, уларни беш кўлдай яхши билиши керак. Биз шундай ижтимоий тузумни бунёд этишга киришдикки, унда инсонлар хоҳиш-иродасини эркин билдириши ҳур фикрлик, инсон ички дунёсига, унинг эътиқоди-га давлатнинг зурлик қил-маслиги ҳаёт меъёри бўлиб қолади. Шу билан бирга биз жаҳон фалсафий та-факкури, умуминсоний қадриятлар, миллий қа-дрийатимиз негизига эл-ланган мустақиллик ма-фкураси асосида ҳар томон-лама етук инсонларни тар-биялашни қўндалик вази-фаларимиз каби қабул қилмоғимиз зарур.

Толиб ТИЛОВОВ

Рустам ШАРИПОВ,
филология фанлари
номзоди

1918 йил 15 февралда харбий ҳаракатнинг иккинчи — Марғилон йўналишидаги босқичи бошланади. Кўкон Мухторияти қонга ботирилгач, навбат Фарғона водийсида иккинчи марказий шахар — Марғилонга келади. Мухаммадаминбек бошчилигидаги йигитлардан иборат қўшин шахарни ҳақрамонча химоя қилади. Ҳатто, 20 февралдаги қақшатқич жанглар натижасида душмanning шахардан бутунлай қувиб чиқариб, ҳокимиятни ўз қўлига олади.

23 февралда «Туркистон Мухторияти Баённомаси» ўзбекча ва рус тилларида эълон қилинади. Қўқон Мухторияти тор-мор этилган қунларда янги мухториянинг эълон қилиниши маҳаллий аҳоли қалбида умид чироғини ёқади. Аммо бу қувонч узокқа бормайди. Эртаси кун генерал Осипов қўмондонлиги остида Тошкентдан етиб келган қўпсонда ва яхши қуролланган қўшин мудофаачиларни мағлубиятга учратиб, шаҳарни ишғол қилади. Қўқонда бўлгани каби, Марғилонда ҳам миллий озодлик ҳаракати беаёв бостирилади. Бу қирғинлар Алаш Ҳўда ва Бошқирдистон ҳукуматлари фаолиятига ҳам қаттиқ зарба бўлиб тушади. Оқибатда 1920 йил ёзига келиб, иккала ҳукумат ҳам тугатилиши маълум бўлиб қолади. Ҳукумат аъзоларидан бир гуруҳи сийёсий ташкилот тузиб, нолегал фаолият йўлига ўтиш керак деган ҳулосага келдилар. Чўнки шундагина бошланган жараёни да

УСТАВ МУСТАҚИЛЛИКИ

Боши биринчи бетда

лангич синов даври бўлди. Беларус ҳарбийлари 1995 йилдан бошлаб Беларус Куролли кучларининг бундан бугун Россия билан ҳамкорликсиз меъёрий тартибда бўлмаслигини (ри-вожланиши эмас) очик айтиша бошлади. Чунки Беларус му-стақил давлатга ҳозир муҳофаза системасини шакллантиришга иқтисодий жиҳатдан ожиз бўлиб, армия бошидан кемираёт-ган қўйинчилардан мамлакатнинг иқтисодий шароитларидан келиб чиқарди. Бу биринчидан. Иккинчидан, Беларусу 1992—1995 йилларда ўзининг нейтраллигини расман (1991 йилда қабул қилинган Беларус мустақиллиги Декларацияси-да, 1992 йилда қабул қилинган Беларус ҳарбий доктринаси-да, 1994 йил қабул қилинган Беларус Республикаси Консти-туциясида) билдирган, бироқ амалиётда давлат ҳарбий жи-ҳатдан Россиянинг иттифоқдошига айланганди. Масалан, Ба-ранович линияси Беларусу ва Россиянинг ҳаво ҳужумига қар-ши муҳофаазасидаги асосий пункт ҳисобланарди.

Беларусининг Россияга ақинлашувини А. Лукашенконинг антигарбчилик сиёсати тобора тездаштирди. Тўғри, Беларус ҳатта НАТОнинг «Тинчлик йўлида ҳамкорлик» дастурига аъзо. Дастурга аъзолик тўғрисида Беларус Республикаси ташқи ишлар вазيري В. Сенко 1995 йил 11 январда расмий имзо чеккан. Бироқ, Беларус бу йўналишда ўз расмий ҳаракатларини мудофилаштираувчи ҳеч бир ҳаракат қилган эмас. А. Лукашенко антигарбчилик сиёсатини янада оидинлаштириб, 1996 йил 4 апрелда шундай деганди: «Агар НАТО ўзининг тактик ядровий ракеталари билан Полша ва Чехияга «ақинлашса», Беларус ҳам ўзининг айнан шунга ўхшаш чораларини қўришга мажбур бўлади».

Чуқурлашиб бораётган иқтисодий инкирозлар 1995 йил Беларусининг Россия билан ҳарбий муносабатларида яна бир «янгى саҳифа»нинг очилишига олиб келди. Бу эса Беларусу Бош вазирى М. Чигер билан Россия Бош вазирى ўринбосари А. Болшаков томонидан имзоланган Беларусининг Баранович ва Вилейка ҳарбий объектларини Россия томони 25 йилгача фойдаланиши ҳақидаги шартномадир. Шартноманинг имзоланиши орқасидан Беларусу Россиядан ўз улушини олганини турган гап. Кейинчалик ҳарбий ҳамкорлик доирасидаги яна бир келишув — Ганцевичда Россиянинг ўта замонавий станциясини қуришга келилиди. Гарб дунёси Беларусу бунчи йўқ қилиши учун 3 дан то 7 млрд. долларгача ёрдам беришини айтганда, Беларусу раҳбарияти «антигарбчилик» билан жавоб қайтарди.

1995 йил феврал ойида Россия ва Беларусь президентлари «икки давлат ўртасида дўстона қўшничилик ва ўзаро ҳамкорлик» шартномасини имзолашди. Шартнома давлатлар суверенитети ва ҳудудий ахлиғлигини ҳурмат қилиш асосида бўлиб, томонларнинг ўзаро ташқи сиёсат, ҳавфсизлик, чегараларни қўриқлаш, энергетика, транспорт, алоқа системаларидаги ҳамкорлигини назарда тутарди. Ушбу шартнома билан бир вақтда имзоланган «Давлатлар чегараларини қўриқлашда ўзаро ҳамкорлик» битими юқоридagi имзоланган шартномага мантиқан зид эди. Чунки Россия бу битимни имзолаш билан ўзининг чегаравий манфаатларини мазмурий жиҳатдан рабга — 615 км.га сурмоқда эди. Шу билан Беларусунинг рабий ташқи чегаралари Россиянинг хам муҳим «давлат» чегараларига айланганди. 1995 йил охирига келиб иккала давлат мудоффа вазирилари келажакдаги рабий ва рабий-сиёсий ҳамкорлиқни белгилочи ва уни ривожлантиришга доир 18та битим ва протоколларни имзолашди. Булар ичиди ҳау ҳужумига раши бирлашган мудофаанинг рабий навбатчилик билан ташкил этилиши ҳақидаги протокол алоҳида ажралиб туради. Шу асосда 1996 йилдан бошлаб Беларусунинг Баранович ва Бобруйск аэродромлари томонларнинг ҳамкорлигида фаолият қўрста бошлади.

Россия ва Беларусунин «жуда кичи сиёсий иттифодкошлик ва стратегик ҳамкорлик» ҳолати 1996 йил 27 февралда Беларусь Республикаси президенти А. Лукашенконинг Россия Федерациясига қилган расмий визитида илк бор ўртага ташланди ва охири оқибат давлатлар президентлари 29 апрел кунин «Суверен давлатлар ҳамжамиятини тузиш тўғрисида» шартнома имзолашди. Шартнома иқтисодий ва сиёсий иттифоқ тузиш мақсадида юналтирилган бўлиб, гарчи унда «ҳарбий қурилмалар, ҳарбий инфраструктуралардан фойдаланиш» принциплари қайд этилса-да, давлатлараро ҳарбий иттифоқ тузишнинг шакллантиришга қаратилган эди.

Бирлашиш иқтисодий ва сиёсий омиллар асосида шаклланаётган бўлса, ҳарбий муносабатларнинг бошқа соҳаларга нисбатан бунчалик «янги-янги саҳифалар» билан бойишига сабаб нима эди?

«Утаинтеграциялашув» гоёлари 1996 йил 2 апрелда юзага келган бўлиб, унинг тадрижий ривожланиши 1997 йил 2 апрелга келиб «Беларус—Россия иттифоқи Устави» лойиҳасини

ПРИКЛЮЧЕНИЯ

Жадидлар. Мухториятлар. Қўрбошилар

Учинчи мақола

мон эттириш мукин эди. Ҳурух бошида Бошқирдистон Мухтор ҳукумати раиси (собиқ Ички ишлар ва Ҳарбий ишлар нозир) Аҳмед Зеки Валийиди Дўғон умурда. Бироз аввал, апел оида Карвон Сарой шаҳрида Дўғон раислиги таъсисла булган махсус йиғилишда ушбу масала мукоама қилиниб, Туркистон улқасидаги ўртолқар билан улқоа боғлаш учун 14 кишидан иборат хайъат туюлилан эди. Айнан шу маънада юзасидан Дўғон «Шалқам Халқлари Курултойи» йуғлаётган вақтда Боқуға боради ва у ердан тўри туркистонға йўл олади. Кишк беш кун давом этган савардан кейин Қўғирут шаҳрига келади. 1919 йилнинг декабрида «Ёш хивалиқлар» ҳукумат тепасига елган бўлсалар-да, Хивалиқ ҳақиқий ҳокими «босмачилар» раиси Жунайидон эди. Куч ўз томонидан йўлгани учун у янги ҳукуматни тан олмаган эди. Зеки Валийиди Дўғон Хивада келгач, Жунайидон ва «Ёш хивалиқлар» ҳукумати раиси Пахлавон Ниёз Ҳожи ўртасида туриб, музоаралар учун замин яратадил. Бир неча урмашувдан кейин ҳар икки томон ҳаморлиқда ҳаракат олиб бошишга розилик билдиради. Ҳатто Жунайидонға ҳукумат томонидан бир нечта йўп ва маълум миқдорда қўл-қор берилладиган бўлади. Энг асосийси, иккала томон ҳам ташкил этилаётган яширин ташкилот фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга ваъда берадил. Дўғон Хивадан тўғри Бухорога келади. Бу вақтда Бухоро амирлиги қўлаб, Миллий Муваққат ҳукумат туюзиланига атиги бир неча ой бўлганда 1920 йил декабрида Дўғон аввалдан келишилгандек, дўстлари билан учрашади. Аммо Бухородаги сийёсий аҳвол тўғрйайи яширин ташкилот туюзи анча узокқа чўзилади. Ниҳоят, 1922 йилнинг 30 июлида Бухоро Ҳужумчирли раиси Мирза Абдуқодир Мухаммидовн уйда турли ерлардан келган бир ғурух эъйилилар иштирокида йиғилиш бўлиб ўтади. У яширин ташкилот бора этиш масаласига бағишланиб, кескин мунозараларга сабаб бўлади. Зеки Валийиди Дўғон «Хотиралар»ида бу ҳақда шундай деб ёзади: «... Муштарак бир комитет туюзиш қийин бўлди. Бунга сабаб, бухоролик ва тошкентлик иштирокчилар ўртасида мавжуд бўлган рақобат ва ҳар иккисининг қозқоларга нисбатан ишонсизлиги эди. Шунинг учун умумий қўмитага раис сайлаш масаласи ҳам ҳал бўлмаётган эди. Бир тарафдан Абдуқодир Мухаммидовн, иккинчи томондан Файзулла Ҳужаев ғуруҳлари бошқа бирининг умумий қўмита раиси лавозимда қўришни истамасди. Биз, бошқирдлар, бу лавозимга тошкентлик Мунаввар Қори сайланиши тарафдорли эдик. Аммо бухоролик-

НИ БОЙ БЕРИС ЭМАСМИ?

Харбий жиҳатдан олганда, собиқ СССР вақтида Беларус асосий харбий истеҳкомларга эга минтақалардан бири бўлганлиги маълум. Беларус 1991 йил мустақил бўлган, харбий жиҳатдан ўзи истамagan ҳолда стагнация ҳолатига тушиб қолди. Бу эса ўз навбатида бир харбий имкониятларини давлатнинг иқтисодий манфаатига йўналтиришга олиб келди.

Хавфсизлик манфаатлари жиҳатида энга Беларус НАТОНИНг ШАРҚКА кеңгайиши масаласида Россия сийасати кўлак чийкәтәи ягона давлатдир. Бу Беларус НАТОНИНг ШАРҚКА томон кеңгайишига қаршилик дегән гап эмас. Фақат Беларус хавфсизлик нуктаи назаридан Европа билан Россия ўртасидан геоматфуқарвий буфер маром бўлиб қолмокчи эмас. Бугунги Беларусдаги муҳит Фарб турмуш тарзига умуман мос келмайдиган Шунинг учун Беларус президенти буфер маром бўлиб қолмаддан кутулиш учун «катта оға» билан «ўтаинтеграциялашув»ни шошилмақда. Негаки, Россия Фарбга нисбатан унга «таниш роқ»дир.

Россиинин иқтисодий манфаатлари эса Беларус иқтисодий манфаатларидан тубдан фарқ қилади. Аввало айтиш керакки, Россияда иқтисодий элита тушунчаси дунё давлатларига қараганда бошқачар. Хозир Россия иқтисодининг мезонларини белгилash жуда кийин. Иқтисоднинг ички тармоқларида лоббизм куймақода. Бугун Россиянинг ички ва ташқи сие сати тобора чуқур илдиз таётган иқтисодий гуруҳларнинг манфаатлари асосида урилмоқда. Россиянинг Беларус орқали Фарбий Европага чиқараётган Ямал — Европа газкувурулари ҳам аллақайси иқтисодий гуруҳ манфаатлариға хизмат қиладиди.

Россия яқин келаждак ички барқарорлиқни таъминлашга ҳаёратли эгад. Бирок Россия яқин келаждак икки стратегия аҳамиятга эга микта — Европа ва Хитой уртасида тўлақонли мувозанатини шакллантира олмайди. Россиянинг келаждак бундай даражада эришиши учун ички ҳамжиҳатлик ва маданий-маънавий муҳит тайёр эмас.

Беларусда ҳукм сураётган иқтисодий ва ижтимоий муаммоларнинг бартараф этилиши ёки этилмаслиги Беларуснинг устуқалигининг сиёсий жиҳатдан мустақамлаши ёки «иттифок»нинг марказлаштирилиши билан боғлиқдир. Аввало Беларус устуқалигини давлатнинг ички вазияти билан белгиланади. Чунки «иттифок» А. Лукашенко билан Россиянинг бирлашиши масаласини эмас, балки Беларус халқи ҳамда давлати устуқалигининг тақдирини ўзига таъинламакда.

Уставнинг имзолаши аввало Россия, қолаверса, Фарб-Шарқ муносабатида геосиёсий ва ҳарбий-сиёсий жараён-ларнинг ўзгаришига сабаб бўлади.

Россиянинг Беларусга nisbatan endigi pozitsiyasi u haqiqatan Evropaга di'natli, yaxshi kishi va AQShning hamkori y'ni demokratik bir davlat bu la oladimi e'ki yu'kligini aniq lab beradi.

Беларус раҳбари зўр бериб интилган «иттифоқ» фақат битта ҳадя олади, бу — ҳарбий таъминотдир, иккинчидан, Беларус ўз эскирган товар маҳсулотлари учун Россия бозорини очди.

Жаҳон давлатчилиқ тарихидан маълумки, маълум бир давлатлар уртасида иттифодларнинг тузилиши аниқ бир тарихий шароитларга, жамиятнинг ихтиёми тузилишига, ишлаб чиқаришнинг ривожланиш даражасига, географик, иқлимий ва бошқа омилларга қўра ҳар хил бўлиши мумкин: «Иттифок» ва унинг ўстаи жаҳон давлатчилиқ системаларидаги маълум бир давлат қўрилиш шаклини инкор этади. Устаи ўзида бирлаштиришнинг, конфедерация, давлатлар ҳамдўстлиги ва федерацияга ҳос хусусиятларини мўҳасамлаштирган бўлиб, уни ўқиган киши бунинг қандай «қомбикорма» эканлигини ажратиб олиши қийин.

Лекин, сўзлар, қоидалар, моддалар ўрмони орқасидан бир нарсга аён ва руй-рост қўринмоқда. У ҳам бўлса, «иттифок» тузиллиши Россиянинг XX асрда Беларусга нисбатан иккинчи истилочилик сиёсати бўлиб, Россиянинг бундан воз кечмаётганлиги Беларуснинг иккинчи мустақиллигини қисқа бир вақтда йўқ қилишдан бошқа нарсга эмас.

Рустам ЖУМАЕВ,
Бахром ХЎЖАНОВ

Социолог олим Р. Қоди-
ров «Видео ва жиноятчи-
лик» китобида бу ҳақда

Ўзбекистон Республикасида 1992 йил июл ойида бошлаб амалда бўлган таълим ҳақидаги қонун маълум даражада ёшларнинг таълим-тарбиясиغا қўйилган асосий талабларга жавоб беради. Аммо бу қонунда халқ таълими тизими ҳодимларига қўйилган асосий талаб етарли даражада равшан ифода қилинмаган. Унда фақат «Халқ таълими ҳодимлари би-тирувчи ёшларнинг билим-лари ва малакалари бугун-ги кун талабларига муво-фиқ келиши учун жавоб берадилар» — деб умумий тарзда ифода қилинган.

Холбуки, мураббийлар малакасини ошириш муаммоларини ҳал этишни кечиктириб бўлмади. Ҳозирги жамиятимизда иқтисодиётда ҳусусий мулкчилик ва кўп табақалилик вужудга келиши билан боғлиқ катта ўзгаришлар содир бўлмоқда. Ижтимоий муносабатлар, ҳуқуқий устурма ҳам ўзгармоқда. Ёшларни мактабдаёқ шунга ўргатиш керак. Чунки агар жамият, давлат ёш авлодини ўқитиш ва тарбиялашни биринчи даражали вазифа деб билмаса, ёшларни ўқитадиган бошқа «устозлар» топилиб қолади. Биз ёшларни бундай устаси фаранг «устозлар» қўлига бериб қўймаймиз.

Ешлар фаолиятининг асосий турлари ўқишда ва камб ўрганишда ўз берган камчиликлар, омадсизликлар туйғайли улар ўз кучига мишонмайдиган, ўз қад-

ини билмайдиган, ўзларини халққа ва жамиятга кераксиздай ҳис қиладиган бўлиб қолишлари мумкин. Ўзининг гўё «хеч ким эмас»лигини, гўё «хеч кимга кераксиз»лигини ҳис этган ўсмирлар ҳаётда қийинчиликларга қарши маҳкам турулмайдилар. Улар факат маъмул гуруҳларга кирганларидагина ўзларини тенгсиз қўққиб, оқибди, керакли ҳудуд деб ҳисоблайдилар. Ҳаммадан буюриб, улар ҳамда буюриб жиниятга мойил қандайдир гуруҳларда эса муносабатлар тамомилан бошқача усуллар асосига қурилади. Баъзи тадқиқотчилар айна шу усулларнинг тўрттасини ажратиб кўрсатадилар. Чунончи: 1. Улар асосий ижтимоий бурчларини бажармайдилар. 2. Жамият ҳаётидаги соғлом муносабатларни тан олмайдилар. 3. Хўлқ-атвори мўмин, одобсиз бўладилар. 4. Қўнунларни бузадилар, ҳуқуқ ва қўнунчилиكنинг асосий шартларидан биридир. Қўнунларни бузмай яшаш ҳам адолатни қарор топтиради ва ўз навабатида ижтимоий адолат фуқаролик қўнунларининг инсонпарварлик руҳини кўтарди.

Шарқ мутафаккирлари давлат ботлақларининг шахсий фазилатлари мамлакатда адолатнинг қарор топишида фуқароларга ижобий таъсир кўрсатишини ҳайд этиб ўтганлар. Навоий «Маъбудул-Куллуб» асарида ёзганидек, «Агар шўх адолатпарвар бўлса, аҳолисида ҳам адола асарлари бўлади... Агар шўх кофир табиат бўлса, қарамоғидақиларга ҳам шундай қофирлик феъли ўтади. Доншмандлар шўхни пишқириб оқадиган дараға, аҳолисини ва ақинларини эса дарё атрофидидаги анҳорларга ўхшатади»

Усмирларнинг жамият ҳаётига қўшилиш жараёнида стихияли, табиий равишда маълум босқичларда гуруҳларга интилишлар руҳиятининг эҳтиёжидан келиб чиқади. Шунинг билан бирга, ҳар бир инсонда олган ҳолда мана шундай гуруҳларни соғинасизлаштириш учун ҳам ҳукукий онг, ҳуқуқ маданиятини қучли тарзда шакллантириш зарур. Аммо бу босон иш эмас. Бўш вақтларда кўнгил очиб ва маданиятдан дало олишга мўлжаллаш керак.

